

Наталія Василівна Камінська

*Відділ міжнародного права та права Європейського Союзу
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна*

Владислав Ігорович Бойко

*Кафедра міжнародного та європейського права
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
Київ, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ І НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Анотація. *Статтю присвячено аналізу концептуальних підходів до імплементації міжнародного права, обґрунтуванню доцільності їх модернізації на шляху розвитку теорії й практики в умовах сьогодення. Методологічна основа дослідження відзначається плюралізмом використаних методів і підходів (гносеологічний, праксеологічний, феноменологічний, антропологічний, компаративістський, інтегративний, системний підходи; методи узагальнення, прогнозування, стратегування, правової семіотики, історичний, порівняльний та ін.), сприяючи належному розумінню існуючих концепцій, ідеї, теорій у міжнародному праві й національному праві, доктринальних підходів і концептуальних засад феномену імплементації загалом, імплементації норм і принципів міжнародного права, стандартів і зобов'язань зокрема. Відзначено динаміку системи міжнародно-правового регулювання, міжнародної правотворчості й правореалізації, так само як і активні зміни в системі їх об'єктно-предметних характеристик, поширення нових явищ і процесів, у т.ч. цифрових інструментів, що використовуються в мирний час і під час збройних конфліктів, дають підстави стверджувати про доцільність модернізації форм імплементації міжнародного права, способів його взаємодії з національним і наднаціональним правом. Звернуто увагу на здобутки або певні зрушення, і водночас суттєві проблеми, недоліки на цьому шляху, зокрема, це проблеми загальнотеоретичного або концептуального характеру, пов'язані з відсутністю уніфікованих підходів до розуміння поняття, природи й змістовних ознак феномену імплементації. Така уніфікація відсутня в доктринальних джерелах, а також у міжнародно-правових і національних нормативно-правових актах. Здійснений аналіз дозволяє виокремити найбільш поширене використання концептів імплементації міжнародного права, імплементації норм і принципів міжнародного права, імплементації міжнародно-правових або міжнародних зобов'язань, імплементації міжнародно-правових стандартів і т.д. Базова категорія імплементація має різноманітні значення, вузький і широкий сенси, диференціюються змістовні та просторові ознаки, властивості. Оптимальним вбачається уточнення даного поняття, особливо в контексті виконання зобов'язань щодо набуття членства в ЄС, визначення національної моделі імплементації міжнародного права, модернізації процесів галузевої*

імплементції (зокрема, МГП, МКП тощо), гармонізації міжнародного, національного й наднаціонального правових порядків. Від цього залежить коректне й належне здійснення імплементційних процедур у процесах державотворення і правотворення, національній і міжнародній судовій, іншій правозастосовній практиках. Визначено актуальні подальші напрями наукових розвідок і дискусій у цій сфері.

Ключові слова: міжнародне право; норми і принципи; імплементція; концепт; наукові підходи; реалізація; стандарти; зобов'язання; міжнародна правотворчість; національна модель; національне право; тлумачення.

Natalia V. Kaminska

*Department of International Law and European Law
Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Vladyslav I. Boiko

*Department of International Law and European Law
State University «Kyiv Aviation Institute»*

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LAW: CONCEPTUAL APPROACHES AND THE NEED FOR MODERNIZATION

Abstract. *The article is devoted to the analysis of conceptual approaches to the implementation of international law, substantiation of the expediency of their modernization in the direction of the development of theory and practice in the present conditions. The methodological basis of the study is marked by the pluralism of the methods and approaches used (epistemological, praxeological, phenomenological, anthropological, comparative, integrative, systemic approaches; methods of generalization, forecasting, strategizing, legal semiotics, historical, comparative etc.), contributing to a proper understanding of existing concepts, ideas, theories in international and national law, doctrinal approaches and conceptual foundations of the phenomenon of implementation, of norms and principles of international law, standards and obligations in particular. The dynamics of the system of international legal regulation, international lawmaking and law enforcement are noted, as well as active changes in the system of their object-subject characteristics, the spread of new phenomena and processes, including digital tools used in peacetime and during armed conflicts, give grounds to argue about the expediency of modernizing the forms of implementation of international law, the ways of its interaction with national and supranational law. Attention is drawn to the achievements or certain developments, and significant problems, shortcomings on this path, in particular, these are problems of theoretical or conceptual nature, associated with the lack of unified approaches to understanding the concept, nature and substantive features of the phenomenon of implementation. Such unification is absent in doctrinal sources, as well as in international legal and national regulatory legal acts. The analysis carried out allows us to identify the most common use of the concepts of implementation of international law, of norms and principles of international law, of international legal or interna-*

tional obligations, of international legal standards etc. The basic category of implementation itself has various meanings, narrow and broad meanings, and differentiated substantive and spatial features. It is considered optimal to clarify this concept, especially in the context of fulfilling obligations regarding EU membership, determining a national model of implementation of international law, modernizing sectoral implementation processes (IHL, ICC etc.), harmonizing international, national and supranational legal orders. The correct and proper implementation of implementation procedures in the processes of state formation and lawmaking, national and international judicial and other law enforcement practices depends on this. Relevant further directions of scientific research and discussions in this area are identified.

Keywords: *international law; norms and principles; implementation; concept; scientific approaches; realization; standards; obligations; international lawmaking; national model; national law; interpretation.*

ВСТУП

У сучасному динамічному світі, системі міжнародно-правових відносин і національних правових системах закономірними й необхідними є процеси реалізації норм і принципів міжнародного права на різноманітних рівнях – від глобального або універсального, регіонального чи транскордонного, наднаціонального й до національного. Водночас ці процеси диференціюються за найменуванням, змістом, формами, способами тощо. Звісно, вони відзначаються складністю і багатогранністю, системним і послідовним характером, однак супроводжуються як позитивними наслідками й результатами, так і низкою численних проблем, перешкод, труднощів тощо. В умовах воєнного стану, катастроф, пандемій та інших викликів вони ще більше посилюються.

Багато виникає концептуальних або теоретичних питань, що вимагають посиленої уваги науковців, насамперед, юристів-міжнародників, теоретиків права або представників інших галузевих наук сучасної юриспруденції. Наприклад, це підтверджують наукові доробки вчених-теоретиків права і конституціоналістів тощо, а саме: П. М. Рабіновича та ін. [1], Л. Р. Наливайко [2], Д. П. Мартиновського [3], Д. С. Терлецького [4], В. П. Плавич [5] та ін. Безумовно, фундаментальну основу заявленого дослідження становлять існуючі наукові праці в науці міжнародного права, окремі дисертаційні та інші монографічні дослідження. Йдеться про здобутки в даній царині К. О. Савчука і В. Н. Денисова [6], В. В. Мищика [7], Н. В. Камінської (Пронюк) [8–10], А. В. Войціховського [11], І. З. Брацука [12], А. В. Капустіна [13] та ін.

Багатозначність категорії «імплементация» зумовлює різностороннє її використання, у т.ч. в якості синоніму реалізації, впровадження тощо. Водночас усе ж таки слід розкрити їх співвідношення на основі існуючих концептуальних підходів, уточнення й доцільності належного трактування зазначених категорій.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

З'ясування міжнародно-правової природи й сутнісних характеристик такого явища як «імплементация» зумовлює використання плюралістичного методологічно-

го інструментарію. Фундаментальне основоположне значення, на наш погляд, відведено гносеологічному й праксеологічному, феноменологічному й антропологічному, діяльнісному й компаративістському, інтегративному й системному методологічним підходам. Їх поєднання дозволяє розкрити багатогалузеву й міждисциплінарну проблематику досліджень, пов'язаних із поняттям, змістом і специфікою здійснення імплементації, результатами імплементаційних процесів національного і міжнародного масштабів. Так само методи узагальнення, прогнозування, стратегування, правової семіотики, історичний, порівняльний та ін. сприяють належному розумінню існуючих концепцій, ідеї, теорій у міжнародному праві й національному праві, доктринальних підходів і концептуальних засад феномену імплементації загалом, імплементації норм і принципів міжнародного права зокрема.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Трактування значної кількості державно-правових, міжнародно-правових явищ у сучасній юридичній науці останнім часом відбувається переважно в широкому значенні, з урахування наукових напрацювань в українській і зарубіжній науковій політико-правовій думці, історичної ретроспективи й потреб реалій сьогодення, а також перспективних напрямів розвитку теорії й практики. Не є винятком при цьому таке явище як імплементація, що відзначається різновекторним і неоднозначним розумінням, розмаїттям об'єктно-суб'єктних характеристик, відповідно різним функціональним призначенням уповноважених на її здійснення тощо. Тому, на наше переконання, важливо й необхідно зосередитись у межах цієї публікації на конкретизації домінуючих концептуальних підходів стосовно визначення поняття й природи імплементації міжнародного права. Водночас, слід зауважити, що імплементація застосовується і для позначення процесів і явищ, що не завжди й не виключно пов'язані власне з міжнародним правом.

Так, К. О. Савчук обґрунтовує в «Енциклопедії міжнародного права» наступне розуміння поняття «імплементація норм міжнародного права» (англ. *implementation* – здійснення, виконання; від лат. *implere* – виконувати, здійснювати) – цілеспрямована організаційно-правова діяльність держав, що здійснюється індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань. На його переконання, це втілення у життя норм міжнародного права через відповідну поведінку, тобто дії або утримання від дій, держав та інших суб'єктів міжнародного права. Механізм імплементації норм міжнародного права включає систему правових та інституційних засобів, що використовуються суб'єктами міжнародного права на міжнародному та національних рівнях [6, с. 511–514].

У тому ж виданні, але інший автор В. В. Максимов виокремлює імплементацію норм міжнародно-правових зобов'язань України у сфері міжнародного гуманітарного права. Йдеться про організаційно-правову діяльність органів державної

влади України з метою реалізації її міжнародно-правових зобов'язань у сфері міжнародного гуманітарного права [6, с. 510–511]. Тут підкреслюється галузева специфіка імплементації, але на відміну від попереднього, пов'язуючись не з нормами міжнародного права, а з міжнародними зобов'язаннями. Можливо, оптимальним є виконання, а не імплементація норм таких зобов'язань.

Також схожим, але не тотожним до наукового підходу К. О. Савчука, вбачаємо підхід до трактування імплементації як організаційно-правової діяльності держав з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань; установлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території; одна з важливих форм взаємодії не тільки норм і принципів міжнародного та внутрішньо-державного права, і не тільки національних законодавств, але і як форма взаємовпливів правових сімей і правових культур [7–9]. Такі вищезгадані наукові позиції однозначно є конкретизуючими, чітко вказують на широке розуміння досліджуваного явища, при цьому підкреслюють його динамічний і взаємодіючий, функціональний характер.

Подібною є й думка О. О. Гріна, що імплементація (від лат. *implere* – наповнювати, досягати, виконувати, здійснювати) в міжнародному праві – організаційно-правова діяльність держав із метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань. Міжнародну систему імплементації він вбачає із створених на підставі міжнародно-державних угод універсальних, регіональних і локальних міжнародних організацій, спеціалізованих установ та їх допоміжних органів. У свою чергу, національну систему імплементації становлять органи державної влади та інші органи держави, вповноважені забезпечувати виконання країною міжнародно-правових зобов'язань. Оскільки норми міжнародного права породжують правовідносини між суб'єктами міжнародного права й не породжують їх між суб'єктами внутрішнього права, необхідні додаткові внутрідержавні засоби для перетворення цілей, закладених у нормах міжнародного права, в реальні дії органів державної влади, юридичних осіб та громадян, що перебувають під юрисдикцією держави. На переконання згаданого автора, в Україні система органів імплементації визначена в Конституції та Законі «Про міжнародні договори України» [14, с. 184].

У підручнику Войціховського А. В. «Міжнародне право» (Харків, 2020) дана проблематика визнається одним із найважливіших практичних питань співвідношення міжнародного й національного права, насамперед, це питання про порядок виконання державою міжнародних зобов'язань. Процес переходу норм міжнародного права в правову систему автор називає імплементацією. Власне імплементацію норм міжнародного права він трактує як цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держав, яка здійснюється індивідуально, колективно або в межах міжнародних організацій із метою своєчасної, всебічної й повної реалізації взятих ними відповідно до міжнародного права зобов'язань. У разі реалізації міжнародно-правових норм на національному рівні, потрібні додаткові внутрішньо-державні заходи для перетворення цілей, закладених у нормах міжнародного

права, на реальні дії юридичних осіб і громадян, які перебувають під державною юрисдикцією. Національне право виступає основним інструментом імплементації норм міжнародного права [11, с. 18].

Не цілком погоджуємось із зафіксованими ідеями, викладеними у виданні «Тлумачний термінологічний словник з конституційного права» за загальною редакцією Л. Р. Наливайко (Київ, 2016) стосовно визначення імплементації як фактичної реалізації міжнародних зобов'язань держави на національному рівні, що здійснюється через трансформацію міжнародно-правових норм у національне законодавство [2, с. 232].

Доволі часто категорія «імплементація» пов'язується з упровадженням, реалізацією, забезпеченням виконання міжнародно-правових норм і принципів або зобов'язань тощо. Відомі українські правники І. І. Лукашук і П. Ф. Мартиненко обґрунтовували, зокрема, доцільність використання терміну «імплементація» на противагу терміну «трансформація» в науці міжнародного права у зв'язку з визначенням процесу здійснення норм міжнародного права у внутрішньому праві держави [6]. Тобто доцільним є розмежування і аналіз співвідношення цих категорій, зокрема, імплементація норм міжнародного права за загальними усталеними підходами відбувається за допомогою таких способів або форм – трансформація, рецепція, відсилання, іноді ще виокремлюють інкорпорацію. Це підтверджує Д. С. Терлецький у роботі про конституційно-правове регулювання дії міжнародних договорів в Україні (Одеса, 2009). Власне він стверджує, що здійснення норм міжнародного права на національному рівні можливе через трансформацію, інкорпорацію та імплементацію норм міжнародного права, прикметно, що концепція трансформації полягає в здійсненні норм міжнародного права в рамках національного правового простору конкретної держави, є припустимим лише за умови надання їм сили національного права шляхом видання внутрішньодержавного правового акта [4, с. 64]. Хоча такі твердження з точки зору базових засад науки міжнародного права вбачаються дискусійними й неоднозначними, доволі фрагментарними, у будь-якому разі не слід ототожнювати імплементацію й трансформацію, причому остання теж має ряд різновидів, крім цього згадується й у науковій літературі транспортування або транспозиція міжнародно-правових норм, актів законодавства Європейського Союзу в національне законодавство. Імплементація може охоплювати практику застосування та інші форми реалізації норм і принципів міжнародного права, їх тлумачення, розробку й прийняття інтерпретаційних актів уповноваженими суб'єктами.

Цікавою є позиція Д. П. Мартиновського, за якою імплементації становить сукупність організаційно-правових та інституційних заходів на національному рівні, спрямованих на реалізацію державами прийнятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. Для неї характерний ширший просторовий вимір, ніж просто перетворення міжнародно-правових норм у національне законодавство. Це стосується імплементації міжнародно-правових стандартів на міжнародному і національному рівнях, або може розглядатися лише в контексті національного рів-

ня як альтернатива міжнародному [3]. Важливим у цьому є ефективне сприяння держав задля реалізації таких стандартів на внутрішньодержавному й міжнародному рівнях, держави можуть використовувати різновимірні інструменти, засоби задля забезпечення такої імплементації. Зазначений дослідник позиціонує ідентифікаційні критерії цього процесу в контексті комплексного розуміння цього феномену й диференціює на різних рівнях: – управлінський, – телеологічний, – альтернативно-видовий, – організаційно-нормативний, – технологічний, – системно-реалізаційний [3].

Подібні аргументи ще раніше наводив відомий учений теоретик права П. М. Рабінович, який підкреслював, що імплементація міжнародних правових стандартів є напрямом діяльності держави у вигляді системи юридичних засобів реалізації охорони й захисту прав у тій чи іншій державі, створених міжнародними організаціями та самою державою [1, с. 20].

Своєрідний підхід відображено в працях В. Скоморохи стосовно поняття імплементації, яку він визначив як установлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території [15, с. 78]. Проте це обмежене трактування досліджуваного явища, оскільки домінуючою є концептуалізація ширшого трактування імплементації, що поширюється як на міжнародний, так і на національний рівні. Також потребує спростування наукова позиція про «порядок імплементацій міжнародних норм, що визначається нормами національного права. Тому у вітчизняній правовій системі треба створити дієвий механізм імплементації й умови для забезпечення реалізації та фактичного використання норм міжнародного права у різних галузях права України». Далі сам автор В. П. Плавич спростовує це, зазначаючи що «на сучасному етапі ця проблема частково вирішується віденською конвенцією про право міжнародних договорів, відповідно до якої держави не мають права посилалися на внутрішнє законодавство для виправдання невиконання міжнародного договору» [5, с. 39]. Його аргументи базуються на теоретико-історичних і порівняльно-правових засадах. Зокрема, варті уваги значення терміну «імплементація» як «забезпечення практичного результату й фактичного виконання конкретними засобами» [5; 16]; існування двох основних підходів до імплементації норм міжнародного права в національній юридичній практиці та праві держав: 1) склався в Англії й є характерним для країн англосаксонської системи права, пов'язаний із загальною засадою, що в XVIII ст. установлена Вільямом Блекстоном виключно як узагальнення тогочасної судової практики: «Право народів є частиною права держави»; у Великобританії це узагальнення кваліфікують як доктрину, що не має вирішального значення в регулюванні внутрішньодержавних відносин, бо не має загальнообов'язкової юридичної сили. Тобто у країнах англосаксонської правової сім'ї імплементація норм міжнародного права практично зводиться до їхнього застосування національними судами; 2) цілеспрямована організаційно-правова діяльність держав, що здійснюється індивідуально, колективно або в межах міжнародних організацій із метою своєчасної, всебічної й повної ре-

лізації зобов'язань, прийнятих ними відповідно до міжнародного права [5, с. 41–42].

Грунтовному аналізу імплементації присвятив деякі свої праці й І. З. Брацук, який приходить до висновку, що це здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Процес транспонування актів права Європейського Союзу, включаючи створення порядку й процедур їх запровадження (імплементація у вузькому сенсі); він також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання й виконання норм права, які відповідають праву ЄС, органами державної влади (імплементація в широкому сенсі); здійснення, виконання державою міжнародно-правових норм. Загалом процедура імплементації норм міжнародного права поєднує правотворчу й організаційно-виконавчу діяльність. Водночас іноді в науці європейського права не проводиться чіткого розмежування між термінами «гармонізація» та «імплементація», імплементація нових норм для права держав-членів ЄС відбувається переважно через прийняття директив («моделі повної гармонізації»), а ключовим є реальна дія й застосування норм права ЄС у національному праві держав-членів. Погоджуємось, що механізм імплементації права ЄС в національному праві держав-членів не є однорідним та однаковим. [12, с. 82–86; 93].

Не можемо оминати увагою й деякі галузеві дослідження, що стосуються прямо чи опосередковано імплементації. Наприклад, А. В. Капустін у роботі «Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні» (Одеса, 2021) наголошує на цілісності названого механізму в період міжнародного збройного конфлікту на території України, включаючи діяльність державних і недержавних суб'єктів. Аналізуючи зміст і форми зобов'язань України щодо імплементації міжнародного гуманітарного права (МГП) в умовах міжнародного збройного конфлікту на території України, він підкреслює створення відповідного організаційно-правового механізму ефективного застосування МГП у Збройних Силах України, що включає: 1) безпосередню імплементацію норм МГП у військово законодавство; 2) тлумачення та роз'яснення норм МГП; 3) поширення знань про МГП у Збройних Силах України; 4) забезпечення неухильного виконання приписів МГП у Збройних Силах України; 5) контроль за дотриманням МГП у Збройних Силах України. Йдеться про необхідність розвитку доктрини змісту та механізмів внутрішньодержавної імплементації МГП в умовах мирного часу та під час збройного конфлікту, зв'язку між рівнем забезпечення такої імплементації в умовах мирного часу на його реалізацію в період збройного конфлікту [13].

Як і у випадку МГП, так і інші галузі та інститути міжнародного права в умовах глобалізації зазнають значних модифікацій і еволюціонують, розширюючи сфери застосування в цифрову епоху, нових видів збройних конфліктів (гібридні війни, кібервійни, конфлікти з використанням БПЛА). Це зумовлює посилення міжнародно-правового захисту різних категорій суб'єктів, цивільного населення та відповідних об'єктів в умовах зростаючої взаємозалежності світу та ризиків

глобальних гуманітарних катастроф, результатів технологічного прогресу. Слід акцентувати й на зростанні ролі міжнародних судових інстанцій як у міжнародній правотворчості, так і у процесах правозастосування, включаючи імплементацію норм і принципів міжнародного права, посилення відповідальності за їх порушення. Тому ефективна імплементація норм і принципів МГП всіма сторонами конфлікту є запорукою зменшення жертв та руйнувань, що вимагає постійних зусиль світового співтовариства щодо поширення знань про МГП, інтеграції його положень у національне законодавство й військові статuti тощо [17].

Ураховуючи модифікацію концепцій розвитку й інших галузей, інститутів сучасного міжнародного права, співвідношення міжнародного права й національного права, національних моделей імплементації міжнародного права, його норм і принципів, міжнародних стандартів, міжнародних зобов'язань України, як і інших держав, закономірними є підходи стосовно новелізації або модернізації явища «імплементація». Це підсилюється також специфікою імплементації норм і принципів міжнародного права, порівняно з імплементацією норм і принципів права ЄС (*acquis*), інших міжнародних регіональних чи наднаціональних правових систем. Сучасні дослідники при цьому виокремлюють тенденції становлення політики міжнародного права та політико-орієнтованого міжнародного права, поряд із поширеним цивілізаційним підходом до міжнародного права, глобального права і т.д. [10; 17; 18]

ВИСНОВКИ

Динаміка системи міжнародно-правового регулювання, міжнародної правотворчості й правореалізації, так само як і активні зміни в системі їх об'єктно-предметних характеристик, поширення нових явищ і процесів, у т.ч. цифрових інструментів, що використовуються як у мирний час, так і під час збройних конфліктів, дають підстави стверджувати про доцільність модернізації форм імплементації міжнародного права, способів його взаємодії з національним і наднаціональним правом.

Проте на цьому шляху спостерігаються й здобутки або певні зрушення, і водночас суттєві проблеми, недоліки тощо. Насамперед, це проблеми загальнотеоретичного або концептуального характеру, пов'язані з відсутністю уніфікованих підходів до розуміння поняття, природи й змістовних ознак феномену імплементації. Така уніфікація відсутня в доктринальних джерелах, а також у міжнародно-правових і національних нормативно-правових актах. Зокрема, здійснений аналіз дозволяє виокремити найбільш поширене використання концептів імплементації міжнародного права, імплементації норм і принципів міжнародного права, імплементації міжнародно-правових або міжнародних зобов'язань, імплементації міжнародно-правових стандартів і т.д. Власне базова категорія імплементація має різноманітні значення, вузький і широкий сенси, диференціюються змістовні та просторові ознаки, властивості.

Все ж таки оптимальним вбачаємо уточнення даного поняття, особливо в контексті виконання зобов'язань щодо набуття членства в ЄС, визначення національної моделі імплементації міжнародного права, модернізації процесів галузевої імплементації (зокрема, МГП, МКП тощо), гармонізації міжнародного, національного й наднаціонального правових порядків. Від цього залежить, на наше переконання, коректне й належне здійснення імплементаційних процедур у процесах державотворення і правотворення, національній і міжнародній судовій, іншій правозастосовній практиках.

З-поміж наступних актуальних напрямів наукових розвідок і дискусій можна виокремити згадану національну модель імплементації міжнародного права, національну політику й стратегію імплементації міжнародного права, його окремих галузей; ґрунтовне вивчення зарубіжного досвіду імплементації норм і принципів міжнародного права в національні законодавства, моніторинг національного законодавства на предмет його відповідності нормам і принципам міжнародного права, окремих галузей та інститутів; модернізація нормативно-правової й організаційно-інституційної основ імплементації, інформаційно-просвітницької діяльності, правової культури й правосвідомості в цьому контексті; підвищення ефективності правозастосовної практики, судового активізму тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Рабінович П. М., Рабінович С. П., Панкевич О. З. Інтегральність праворозуміння як методологічна проблема. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 3. С. 47–55.
- [2] Тлумачний термінологічний словник із конституційного права / кол. авт. ; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ : Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
- [3] Мартиновський Д. П. Міжнародні правові стандарти в конституційному праві України : дис. ... д-ра філософ. за спец. 081 – Право. Київ, 2020. 238 с.
- [4] Терлецький Д. С. Конституційно-правове регулювання дії міжнародних договорів в Україні : монографія. Одеса : Фенікс, 2009. 232 с.
- [5] Плавич В. П. Імплементація норм і принципів сучасного міжнародного права у внутрішнє право (порівняльно-правові аспекти). *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Т. 16. Вип. 2(36). С. 39–52. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f91f210d-a6aa-4a4a-8754-ebc76f858944/content>
- [6] Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співгол.) та ін. ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2017–2019. Т. 2. Київ, 2017.
- [7] Міжнародне публічне право : підручник у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т. 1 : Основи теорії. 2019. 416 с.
- [8] Міжнародне право : мультимед. посіб. / Н. В. Камінська та ін. ; Нац. акад. внутр. справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mg/presentation/tema_7/index.html
- [9] Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 280 с.
- [10] Kaminska N. V., Shcherban I. V. Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv, 2023. 220 p.

- [11] Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
- [12] Брацук І. З. Теоретико-правові засади імплементації права Європейського Союзу в національне право держав-членів : монографія. Львів, 2016. 230 с.
- [13] Капустін А. В. Організаційно-правові засади імплементації міжнародного гуманітарного права в Україні : дис. ... д-ра філософ. за спец. 293 – Міжнародне право. Одеса, 2021. 231 с.
- [14] Грін О. О. Словник міжнародно-правових термінів. Ужгород : ПП Данило С. І., 2010. 500 с.
- [15] Скомороха В. Практика Конституційного суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 5. С. 61–88.
- [16] Webster's Third New International Dictionary. Camb. (Mass), 1966. 1134 p.
- [17] Хоменко О. В. Модифікація міжнародного гуманітарного права: теоретичні основи та напрями розвитку. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 2(12) С. 258–267. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-2\(12\) – 258–267](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-2(12) – 258–267)
- [18] Бойко В. І. Проблеми імплементації міжнародного гуманітарного права у національне законодавство. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 31 травн. 2024 р.). Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 9–10.
- [19] Сучасні концепції міжнародного права : навч.-метод. посіб. [Електрон. видання] / укл. : Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 57 с.
- [20] Ukraine in the system of modern international legal order and European integration: problems of doctrine and practice in the context of modern humanitarian challenges : collective monograph / ed. by authors. Chernivtsi : Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2022. 648 p.

REFERENCES

- [1] Rabinovich, P. M., Rabinovych, S. P., & Pankevych O. Z. (2021). Integration of legal understanding as a methodological issue. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 3, 47–55. Retrieved from [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.47–55](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.47–55)
- [2] Explanatory terminological dictionary of constitutional law (2016). In L. R. Nalyvayko (Ed.). Kyiv: High-Tech Press.
- [3] Martynovsky, D. P. (2020). International legal standards in the constitutional law of Ukraine (Doctor of Philosophy dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [4] Terletsy, D. S. (2009). *Constitutional and legal regulation of the action of international treaties in Ukraine*. Odesa: Phoenix.
- [5] Plavych, V. P. (2017). Implementation of norms and principles of modern international law into domestic law (comparative legal aspects). *Market economy: modern theory and practice of management*, 16, 2(36), 39–52. Retrieved from <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f91f210d-a6aa-4a4a-8754-ebc76f858944/content>
- [6] Encyclopaedia of international law. (2017). in 3 vols. In Yu. S. Shemshuchenko, V. N. Denisov (co-chairs), & et al. (Eds). V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 2.

- [7] Mytsyk, V. V., Buromensky, M. V., Butkevych, O. V., & et al. (2019). *International public law* in 2 vols. In V. V. Mytsyk (Ed.). Kharkiv: Law, Vol. 1: Fundamentals of Theory.
- [8] Kaminska, N. V., & et al. (2017). *International Law*. National Academy of Internal Affairs. Retrieved from https://arm.navs.edu.ua/books/mg/presentation/tema_7/index.html
- [9] Pronyuk, N. V. (2010). *Modern International Law*. Kyiv: KNT.
- [10] Kaminska N. V., Shcherban I. V. (2023) *Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects*. Kyiv, 220 p.
- [11] Voytsikhovsky, A. V. (2020). *International law*. Kharkiv. National University of Internal Affairs. Kharkiv.
- [12] Bratsuk, I. Z. (2016). *Theoretical and legal principles of the implementation of European Union law in the national law of the member states*. Lviv.
- [13] Kapustin, A. V. (2021). Organizational and legal principles of the implementation of international humanitarian law in Ukraine (Doctor of Philosophy dissertation, Odessa, Ukraine).
- [14] Green, O. O. (2010). *Dictionary of international legal terms*. Uzhgorod: PP Danylo S. I.
- [15] Skomorokha, V. (2000). The Practice of the Constitutional Court of Ukraine as a Means of Implementing European Standards of Human Rights and Freedoms in Ukraine. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*, 5, 61–88.
- [16] Webster's Third New International Dictionary. (1966). Camb. (Mass).
- [17] Khomenko, O. V. (2025). Modification of international humanitarian law: theoretical basis and directions of development, *Successes and achievements in science*, 2(12), 258–267 Retrieved from [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-2\(12\) – 258–267](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-2(12) – 258–267)
- [18] Boyko, V. I. (2024, May). Problems of implementation of international humanitarian law in national legislation. *Modern development of state formation and law-making in Ukraine: problems of theory and practice: materials of the international scientific and practical conference* (pp. 9–10). Kyiv: Mariupol State University.
- [19] *Modern concepts of international law: teaching-methodical manual* (2023). [Electr. edition]. In Kh. N. Bekhruz, & S. S. Andreychenko; National University «Odesa Law Academy». Odesa: Phoenix.
- [20] *Ukraine in the system of modern international legal order and European integration: problems of doctrine and practice in the context of modern humanitarian challenges*. (2022). In by authors (Eds). Chernivtsi, Ukraine: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Наталія Василівна Камінська

Доктор юридичних наук, професор

Провідний науковий співробітник відділу міжнародного права та права Європейського Союзу

Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України

01001, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна

Nataliia V. Kaminska

Doctor of Law, Professor

Leading scientific employee Department of International Law and European Law

Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
01001, 4 Tryokhsviatitelska St., Kyiv, Ukraine

Email: na-pro@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7239-8893>

Владислав Ігорович Бойко

Аспірант

Кафедра міжнародного та європейського права

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

03058, проспект Любомира Гузара, 1, Київ, Україна

Vladyslav I. Boiko

Postgraduate student

Department of International Law and European Law

State University «Kyiv Aviation Institute»

03058, 1 Liubomyra Huzara Ave., Kiev, Ukraine

Email: vladskieva@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7202-7071>

Рекомендоване цитування: Камінська Н. В., Бойко В. І. Імплементация міжнародного права: концептуальні підходи і необхідність модернізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. №4. С. 154–166.

Suggested Citation: Kaminska, N. V., & Boiko, V. I. (2025). Implementation of International Law: Conceptual Approaches and the Need for Modernization. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(4), 154–166.

Стаття надійшла / Submitted: 19/08/2025

Доопрацьовано / Revised: 19/09/2025

Схвалено до друку / Accepted: 18/12/2025